

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostního managementu

Katedra soukromého práva

PŘÁVNÍ JEDNÁNÍ

Bakalářská práce

LEGAL PROCEEDINGS

Bachelor Thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

JUDr. Aleš Zpěvák PhD

AUTOR PRÁCE

Milan Žaloudík

PRAHA 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Karlových Varech dne 11.03.2024

Milan Žaloudík

Anotace

Právní jednání je základním prvkem občanského práva. Jedná se o prvek, který je součástí života každé osoby, ať už fyzické nebo právnické, a v této souvislosti má tendenci se neustále vyvíjet a měnit chod právních záležitostí. V této práci bude poskytnuta analýza právního jednání, ve které bude vysvětlen samotný pojem právního jednání a dále také jeho náležitosti, druhy, obsah a výklad. Dále bude práce zaměřena na vady právních jednání, které mohou zapříčinit jeho zdánlivost, absolutní nebo relativní neplatnost, nebo jeho relativní neúčinnost.

Klíčová slova: právní jednání, subjekt, vůle, projev, předmět, zdánlivost, neplatnost, neúčinnost

Annotation

Legal proceedings are a fundamental element of civil law. It is a component inherent to the life of every person, whether natural or legal, and in this context, it tends to continuously evolve and shape legal affairs. This paper provides an analysis of legal action, including the concept itself, as well as its characteristics, types, content, and interpretation. Additionally, the paper focuses on the defects of legal proceedings, which can lead to their apparentness, absolute or relative invalidity, or their relative ineffectiveness.

Keywords: legal proceedings, subject, will, expression, object, apparentness, invalidity, ineffectiveness

Obsah

Úvod.....	5
Právní jednání	7
Náležitosti právního jednání	11
Subjekt.....	11
Vůle.....	13
Projev.....	17
Předmět	21
Druhy právních jednání	23
Obsah právního jednání	27
Odkládací (suspenzivní) podmínka.....	28
Rozvazovací (rezolutivní) podmínka	29
Doložení času	30
Výklad právního jednání.....	31
Následky vadného právního jednání	34
Zdánlivé právní jednání.....	34
Neplatnost právního jednání	37
Absolutně a relativně neplatné právní jednání	40
Relativní neúčinnost právního jednání	43
Závěr	47
Seznam použité literatury a zdrojů	49

Úvod

Právní jednání doprovází lidstvo již od nepaměti. Během svého historického vývoje od starověku do současnosti prošlo významnými změnami, kdy takový historický posun právního jednání lze shrnout jako postupný vývoj od závislosti na zvykových normách a rituálech ve starověku, přes ovlivnění křesťanskými principy a rozdělení na církevní a světské právo ve středověku, až k osvícenským ideálům a vytvoření moderních právních systémů, které kladou důraz na rovnost před zákonem, právní jistotu a ochranu individuálních práv a svobod v dnešní době. Jedná se tedy bezesporu o institut, který má předpoklady k tomu, aby se neustále měnil a vyvíjel, a především ovlivňoval vývoj práva jako takového.

I v dnešním právním prostředí hraje právní jednání klíčovou roli ve vytváření a uplatňování právních vztahů mezi jednotlivci, společnostmi a institucemi. Způsob, jakým se právní jednání uskutečňuje a jaké má právní účinky, má zásadní dopad na fungování právního systému jako celku. Správné porozumění právnímu jednání umožňuje jednotlivcům, podnikům i státu uzavírat smlouvy, provádět různé právní kroky a řešit právní spory. Zároveň je důležité zdůraznit, že správně provedené právní jednání přispívá k ochraně práv jednotlivců a zajištění právní jistoty.

Téma "Právní jednání" pro vypracování bakalářské práce jsem si zvolil z toho důvodu, že se jedná o zásadní prvek především v občanském právu, který se týká každého jednotlivce, ačkoliv si to často ani neuvědomujeme. Každodenní činnosti jako nákup zboží v supermarketu, nebo využití veřejné dopravy, jsou vlastně uzavřením smlouvy a tedy právním jednáním. V těchto situacích může být snadné opomenout, že právně jednáme, a současně nám vznikají práva a povinnosti, které je třeba respektovat, abychom se vyhnuli případným postihům.

V této práci se budu v první řadě věnovat vysvětlení samotného pojmu právního jednání. Následně výkladu a obsahu právního jednání, jeho náležitostem a druhům. V poslední části se budu věnovat i vadám právního jednání a jejich konsekvencím. Cílem práce je tedy podrobně prostudovat jednotlivé aspekty právního jednání a poskytnout komplexní pohled na jeho podstatu a funkci.

K vypracování práce jsem užil metody systematické a deskriptivní, a také metodu analýzy literatury a jiných zdrojů.

Práce je rozdělena do sedmi hlavních kapitol, přičemž některé se dále budou dělit na jednotlivé podkapitoly. Obsahem první kapitoly bude objasnění pojmu právního jednání v jeho obecné rovině. V dalších kapitolách se zaměřuji na výklad, obsah, náležitosti a druhy právních jednání. Zdánlivost, neplatnost, nebo relativní neúčinnost, mohou být následkem vadného právního jednání, kterému se budu věnovat v poslední kapitole.

1 Právní jednání

Nová úprava občanského zákoníku přinesla změny v pojetí právního úkonu a vrátila se k tradiční české terminologii, do které spadá i termín právní jednání. Tento znovu objevený termín lépe vyhovuje běžné mluvě a z jazykového hlediska je přijatelnější. Zároveň je srozumitelnější pro veřejnost. Nový občanský zákoník již odmítá definici právního jednání a soustředí se především na úpravu právních důsledků vycházejících z právních jednání.¹

Právní jednání je jednou z právních skutečností. Právní skutečnosti představují události nebo situace, které jsou spojeny se vznikem, změnou nebo zánikem práv či povinností. Tyto skutečnosti mohou být buď závislé na vůli konkrétní osoby, což označujeme jako právní jednání, nebo mohou nastat nezávisle na lidské vůli, což jsou právní události. Například uzavření smlouvy je důsledkem vůle účastníků, tedy jejich právního jednání. Naopak, plynutí času je právní skutečností, která nastává bez ohledu na lidskou vůli. Jde o právní událost.²

Právním jednáním se rozumí takové chování fyzické, nebo právnické osoby, které má v souladu s ustanoveními objektivního práva schopnost vyvolat právní následky. To může vést ke vzniku, změně nebo zániku práv či povinností, které v takovém chování

- jsou vyjádřeny,
- plynou ze zákona,
- plynou z dobrých mravů,
- plynou ze zvyklostí,
- plynou ze zavedené praxe stran.

¹ HURDÍK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 302 s. ISBN 978-80-7380-718-4, str. 163

² NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník. Principy a základní pojmy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014, str. 123

Právní jednání spočívá v prohlášení vůle subjektu práva. Jinak řečeno, základním prvkem právního jednání je vůle vyjádřená navenek. To znamená, že abychom mohli mluvit o právním jednání, je nezbytná explicitní vůle, která vyvolává právní následky.³

Z tohoto vyplývá, že právní jednání osoby má za následek právní následky, které mohou být dohodnuté mezi stranami. Tato dohoda je důsledkem autonomie vůle smluvních stran, která umožňuje každému svobodně rozhodovat o svých smluvních vztazích. Avšak tato svoboda není absolutní, jelikož je podřízena zákonným omezením a zásadám, jako jsou zákonné zákazy a principy dobrých mravů a dobré víry.⁴

Soud na základě široké možnosti uvážení posuzuje individuálně, zda právní jednání odpovídá dobrým mravům či nikoliv. Tento úsudek záleží na konkrétním případě a vychází z uvážení všech relevantních okolností. Právní jednání je v rozporu s dobrými mravy, pokud jeho obsah nerespektuje obecně přijímané hodnoty a zásady morálního řádu demokratického státu, bez ohledu na to, zda bylo uzavřeno smluvními stranami v dobré víře. Soud musí mít přesvědčivé důkazy, aby spolehlivě prokázal, že dané právní jednání skutečně porušuje zásady dobrých mravů.⁵

Pod pojmem zvyklost, která je uvedena v § 545, občanského zákoníku, se rozumí určitá praxe, která je natolik pravidelně a dlouhodobě dodržována v právním prostředí, že je rozumné předpokládat, že se bude dodržovat i v případech, kdy ji strany vzájemně neuplatňují nebo o ní ani nevědí. Zvyklosti je třeba odlišovat od zavedené praxe stran. Zvyklosti jsou ustálené v širším kontextu, jako například při určitých typech činností, nebo v určitých oblastech, zatímco zavedená praxe stran platí pouze mezi konkrétními stranami.⁶

³ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 156

⁴ ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek 1*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, str. 1298-1299

⁵ LAVICKÝ, P., POLIŠENSKÁ, P. *Judikatura k rekodifikaci. Právní jednání*. Praha: Wolter Kluwer, a.s., 2015, str. 272

⁶ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého, Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 59

Dle občanského zákoníku lze právně jednat buď komisivně, nebo omisivně, přičemž v obou případech je možné se vyjádřit výslovně, nebo jiným způsobem, ze kterého je bez pochyb patrný záměr jednající osoby, tj. konkludentně.⁷

Komisivní jednání, které představuje v právním smyslu pozitivní jednání osoby, tj. konání, může mít různé formy, jako je dání (dare) nebo vykonání určité činnosti (facere). Oproti tomu omisivní jednání se vyznačuje absencí takového konání nebo opomenutím činnosti. Tento typ jednání může zahrnovat neprovedení činnosti, když má subjekt povinnost jednat (non facit), rozhodnutí zdržet se výkonu práva (omittere), nebo přijetí omezení svého práva ostatními (pati).⁸

Ze slovního spojení vyjádřit se výslovně vyplývá, že se jedná o právní jednání vyjádřené pomocí lidské řeči, a to zahrnuje jak řeč znakovou, tak obyčejná lidská gesta. Výslovné vyjádření může probíhat ústně, nebo písemně, pokud zákon nestanoví určitou formu pro dané právní jednání. Písemné projevy právního jednání mohou být psány různými způsoby, jako je ruční písmo, tiskací písmo, znaková abeceda nebo slepecké písmo, a mohou být vyhotoveny ručně, nebo pomocí stroje. Mohou být vyhotoveny v podobě různých dokumentů a listin, nebo mohou být vytvořeny a učiněny elektronicky, v podobě e-mailové, či datové zprávy.⁹

Projev vůle je považován za konkludentní, když není přímo vyjádřen slovy, ale svým způsobem projevu nedává prostor pochybnostem o tom, co osoba chtěla vyjádřit. Rozpoznání, že z daného jednání vyplývá jasná vůle k určitému obsahu, je záležitostí faktických okolností, zatímco hodnocení právních důsledků této vůle je otázkou právního posouzení. Rozhodnutí o existenci konkludentně vyjádřené vůle účastníka musí vycházet z analýzy toho, co obvykle dané vnější okolnosti v právních vztazích znamenají. Nepodstatná je takzvaná mentální rezervace účastníka, tedy jeho možný odlišný záměr při vyjádření vůle, nebo jeho motivace.

⁷ HURDÍK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. Str. 163

⁸ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 156-157

⁹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář. 1 svazek*. 1. vyd. Praha: Linde, 2008. Str. 241

Důležitý je pouze objektivní prvek, tedy skutečná vůle účastníka, která je posuzována z hlediska vnějších projevů jeho jednání.¹⁰

Za konkludentní projev ovšem není možné automaticky považovat opomenutí ve formě mlčení nebo jinou nečinnost. (Nelze tedy jednoduše uplatňovat princip „kdo mlčí, souhlasí“ – „qui tacet, consentire videtur“). Otázka spojení právních důsledků s mlčením či jinou nečinností je vždy závislá na konkrétní situaci a musí být pečlivě posouzena.¹¹

Mlčení může být interpretováno jako projev vůle pouze pokud lze na základě okolností daného případu s jistotou usoudit, že skutečně vyjadřuje určitý právní záměr.¹²

¹⁰LAVICKÝ, P., POLIŠENSKÁ, P. *Judikatura k rekodifikaci. Právní jednání*. Praha: Wolter Kluwer, a.s., 2015, str. 38

¹¹JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002, 1173 s. Str. 175

¹²Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 2. března 1954, sp. zn. Cz 514/53: „*Mlčení lze považovat za projev vůle jen za podmínky, že lze s určitostí usuzovat, že jím byla projevována vůle určitého obsahu.*“

2 Náležitosti právního jednání

Aby právní jednání mohlo být považováno za platné, a tím tedy schopné vyvolat právní následky, musí splňovat řadu náležitostí. V občanskoprávní teorii se zpravidla uvádějí tyto základní náležitosti:

- subjekt
- vůle
- projev
- předmět projevu vůle
- popř. poměr mezi vůlí a projevem¹³

2.1 Subjekt

Subjektem, jako náležitostí právního jednání, se rozumí osoba v právním slova smyslu, tj. osoba, která má právní osobnost, tedy je způsobilá k právům a povinnostem, a je dostatečně svéprávná pro ono určité právní jednání.¹⁴

Způsobilost fyzické osoby k právům a povinnostem, tj. mít právní subjektivitu a schopnost vystupovat jako právní subjekt v občanskoprávních vztazích, vzniká narozením. Toto právo má každý člověk jako základní lidské právo, a to bez ohledu na pohlaví, věk, jazyk, víru, politické přesvědčení, majetek, původ a jiné obdobné vlastnosti člověka. Způsobilost k právům a povinnostem je neomezená a neomezitelná, na rozdíl od svéprávnosti. Právní subjektivitu má již i nenarozené dítě (*nasciturus pro iam nato habetur*), pokud nejsou pochybnosti o tom, že se narodí živé (podmíněná právní subjektivita). Nenarodí-li se živé, hledí se na něj, jakoby nikdy nebylo, jeho právní osobnost nikdy nevznikla. Právní osobnost fyzické osoby zaniká smrtí, a tu je potřeba prokázat.¹⁵

¹³DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 158

¹⁴Tamtéž

¹⁵JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 7. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2002, 1173 s. Str. 55

Způsobilosti k právům a povinnostem (právní subjektivitu) je nutné nezaměňovat se svéprávností. Svéprávností se rozumí způsobilost vlastním jednáním nabývat práv a právně se zavazovat, tj. způsobilost právně jednat. Hlavním předpokladem způsobilosti k právnímu jednání, je určitá rozumová (intelektuální, rozpoznávací, předvídací) a volní (určovací) vyspělost. Plná svéprávnost vzniká zpravidla zletilostí. Fyzická osoba nabývá zletilosti dovršením osmnáctého roku věku svého života, tedy počátkem toho dne, který svým číslem a měsícem odpovídá dni, kdy se před 18 lety narodila.¹⁶

Plné svéprávnosti lze nabýt také jinými způsoby. Jedním z nich je uzavření manželství nezletilým starším šestnácti let, a to na základě udělení souhlasu soudu. Soud povolí sňatek nezletilému, který dovršil šestnácti let věku a není plně způsobilý k právnímu jednání, pouze pokud k tomu existuje vážný důvod, jako je např. těhotenství partnerky. V takovém případě, než nezletilý dosáhne zletilosti, budeme hovořit o plně svéprávném nezletilém. Pokud by však k uzavření manželství došlo pouze zdánlivě (putativně), k nabytí plné svéprávnosti nedojde.¹⁷

Dále může k nabytí plné svéprávnosti dojít tzv. přiznáním svéprávnosti, o čemž také rozhoduje soud. Tento institut byl z českého právního řádu v roce 1950 vyřazen, současně se snížením věkové hranice zletilosti z jednadvaceti let na osmnáct let. S příchodem nového občanského zákoníku v roce 2012 bylo přiznání svéprávnosti opět obnoveno. Jsou stanoveny následující podmínky, za kterých soud nezletilému plnou svéprávnost přizná:

- a) nezletilý dosáhl věku šestnácti let
- b) jsou osvědčeny schopnosti nezletilého – je schopen se sám živit a sám si obstarat své záležitosti
- c) zákonná zástupce nezletilého s návrhem souhlasí.

Pokud nelze opatřit souhlas zákonného zástupce, může soud přiznat plnou svéprávnost i bez takového souhlasu, je-li to třeba v zájmu nezletilého.¹⁸

¹⁶JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2002, 1173 s. Str. 57

¹⁷DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 216

¹⁸ Tamtéž, str. 216-218

Svéprávnost již zletilé fyzické osoby lze naopak také omezit. Jedná se samozřejmě o mimořádný zásah do osobnosti a práv jedince, a z tohoto důvodu k tomu může dojít pouze na základě přesných zákonných podmínek (§ 55 OZ), které prvořadě sledují cíl osobu ochránit. Rozhodnout o takovém omezení je oprávněn výlučně jen soud.¹⁹

Osobě, která byla na svéprávnosti omezena, soud určí opatrovníka, který za osobu ve stanoveném rozsahu právně jedná. Omezit svéprávnost lze na dobu tří let, kdy tato doba může být prodloužena, nebo i zkrácena. Soud má ze zákona povinnost sledovat, jak se vyvíjí stav jedince, který byl omezen na svéprávnosti a jakmile pominou důvody k omezení svéprávnosti, soud toto opatření zruší.²⁰

Právnícké osoby také disponují způsobilostí k právním jednáním, která se svým rozsahem shoduje s právní subjektivitou. Oproti fyzickým osobám však právnícké subjekty nemohou konat samostatně; jednají za ně k tomu oprávněné osoby, na základě tzv. zastoupení. Za právníckou osobu obvykle jednají její statutární orgány, kteří mají všeobecnou působnost, pokud není zakladatelským aktem určeno jinak. Členové statutárních orgánů mohou zastupovat právníckou osobu ve všech záležitostech. Dále mohou za právníckou osobu jednat zaměstnanci nebo členové, avšak pouze v rámci svých pravomocí, přičemž jejich jednání je platné, pokud nepřesáhne jejich oprávnění. Vedle zákonného zastoupení může právnícká osoba využít i smluvního zastoupení, které vzniká na základě smlouvy o zastoupení, přičemž rozsah oprávnění zastupujícího musí být v takové smlouvě přesně uveden.²¹

2.2 Vůle

Vůlí označujeme vnitřní vztah člověka k určitému právnímu následku, resp. zájem na dosažení takového následku. Přitom si dotyčný jednatel ani nemusí být

¹⁹ JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2002, 1173 s. Str. 61

²⁰ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 221-222

²¹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 276-277

vědom toho, že právně jedná, resp. že jeho jednání se v právním prostředí za právní považuje. Těchto případů je však velmi málo, zpravidla je právní jednání vůlí řízeno, a to právě s úmyslem vyvolat takové následky, které jsou takovým jednáním vyjádřeny.²²

Dle názoru většiny teoretiků se o právní jednání nejedná, pokud v něm vůle absentuje. Přítomnost vůle se přitom určuje dle vnějšího projevu jednajícího. Zde pro projev vůle platí právní domněnky „rozum průměrného člověka“ a „schopnosti jej užívat s běžnou péčí a opatrností“ podle § 4 odst. 1 občanského zákoníku. Také jednat poctivě a v dobré víře, je povinností každého jednajícího, dle § 6 a § 7 občanského zákoníku. Náležitostmi vůle jsou svoboda vůle, vážnost vůle, absence právního omylu, a také nezneužití stavu tísně. K vnitřní pohnutce, nebo motivu vůle k právnímu jednání se nepřihlíží.²³

Při projevu vůle, který nesměřuje k vyvolání právních následků jako vznik, změna nebo zánik občanskoprávního vztahu (např. pozvání na oběd, na výlet), nelze hovořit o právním jednání. Takový projev vůle má spíše morální než právní povahu a může být spojen s morálními sankcemi, jako jsou např. odsudky, ale není podroben právní regulaci, ani není spojen s žádnými právními následky. V těchto případech hovoříme o tzv. společenských úsluhách.²⁴

Jak již bylo psáno výše, základní náležitostí vůle je, aby se utvářela svobodně. Ten, kdo byl k právnímu jednání přinucen, nejednal s potřebnou vůlí. O svobodě vůle se nedá hovořit při fyzickém (*vis absoluta*), nebo psychickém (*vis compulsiva*) násilí, tzv. bezprávné výhrůžce.²⁵

Pod pojmem fyzické násilí rozumíme takové násilí, které vylučuje vůli jednajícího při určitém pohybu, např. při navádění ruky k podpisu smlouvy. Také

²² DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 158-159

²³ KMENT, Vojtěch. *Elektronické právní jednání: Analýza s důrazem na využití elektronického podpisu podle práva EU, České republiky a Německa*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 460 s., str. 17

²⁴ JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 7. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2002, 1173 s. Str. 172

²⁵ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 159-160

vědomé ovlivnění mysli druhého látkami, např. drogami, nebo alkoholem, by se dalo považovat za fyzické násilí.²⁶

Bezprávnou výhrůžkou (psychickým násilím) se vynucuje jednání, které tímto způsobem vynucené být nesmí. Nejedná se pouze o situace, kde se hrozí něčím, co je úplně zakázáno (např. ublížení na zdraví), ale i o případy, kde je hrozba důvodná, ale je použita k vynucení jednání, kterou by nesmělo být vynuceno (například uzavření smlouvy za podmínek výhrůžky ohlášení spáchání trestného činu). Bezprávná výhrůžka musí být směřována na osobu, jejíž jednání se má vynutit, a může být také zaměřena na osoby jí blízké. Právní jednání v důsledku nucení musí být v přímé příčinné souvislosti s bezprávnou výhrůžkou.

Bezprávná výhrůžka může pocházet buď přímo od druhé strany právního jednání, nebo od jiného subjektu, o čemž však druhá strana věděla a využila toho.²⁷

Toto je potřeba odlišit od jednání, při němž chybí vůle jednající osoby úplně, od jednání, kdy vůle jednajícího není svobodná. Jestliže byl někdo pod hrozbou fyzického nebo psychického násilí, která vzbudila jeho důvodné obavy, přinucen právně jednat, nejenže se toto jednání považuje za právní jednání, ale navíc se považuje i za platné, pokud dotčená osoba neuplatní námitku jeho neplatnosti (podle § 587 odst. 1 občanského zákoníku).²⁸

Dále se vyžaduje, aby projevená vůle byla také vážná. Nevážnou vůli lze vidět např. při hrách, výuce, nebo vtipkování. Když někdo na otázku „daruješ mi veškeré své úspory?“ odpoví žertem „ano, daruji,“ k uzavření darovací smlouvy nedojde, protože vůle ze strany toho, kdo by měl být dárce, postrádá vážnost.²⁹ Za nevážné se také považují simulovaná právní jednání. Simulace se dělí na dvě formy: Jedinec může simulovat právní jednání, aniž má skutečný záměr jednat právně (viz vtipkování, hraní si). Druhou formou je simulace právního jednání, kdy

²⁶LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník 1. Obecná část. Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014, str. 1966

²⁷JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002, 1173 s. Str. 184-185

²⁸KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanské právo. Souhrnný výklad*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. 633 s., str. 87

²⁹Tamtéž

jednající předstírá vůli k tomuto právnímu jednání (zastírající jednání), avšak má ve skutečnosti jinou vůli, která je podstatou jiného právního jednání (disimulovaného, zastřené jednání), které navenek projevono nebylo. Právně relevantní je zastřené jednání, které často trpí právní vadou (např. je zákonem zakázáno), nebo má pro jednajícího nevýhodné právní důsledky, pro které mělo být právě zastřeno.³⁰

Je zřejmé, že simulováním jednání nemají vzniknout žádné právní následky, a z tohoto důvodu ani projevená vůle nemůže být brána vážně. U disimulovaného jednání je tomu naopak a jeho cílem je jednající právně zavázat.³¹

Řádná vůle musí být dále prosta omylu, a to právně významného omylu. Omyl ve vůli je právně významný pouze tehdy, když jednající osoba jedná v omylu, který se týká skutečnosti rozhodující pro právního jednání, a také pokud osoba, které bylo právní jednání směřováno, tento omyl vyvolala, nebo nevyvolala, ale věděla o něm, a druhou stranu na něm nevyrozuměla.³²

O podstatný omyl se u právního jednání jedná v případě, že se týká jeho právního důvodu (error in negotio), jeho předmětu, a to buď totožnosti předmětu (error in corpore), a nebo podstatné vlastnosti předmětu (error in qualitate), osoby (error in persona), popřípadě jiné skutečnosti, která byla pro uskutečnění právního jednání podle projevené vůle subjektu právně rozhodující.³³

Pokud byl omyl záměrně (Istivě) vyvolán osobou, které byl právní úkon určen, takové jednání je neplatné bez ohledu na to, zda byl omyl podstatný, či nikoliv. Lstí se rozumí oklámání druhého prezentováním neexistujících skutečností nebo skrýváním těch existujících. Omyl v pohnutce, pokud není součástí vůle, neovlivňuje platnost právního jednání.³⁴

³⁰DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 160

³¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. června 2007, sp. zn. 30 Cdo 2621/2006: „*Má-li být právním úkonem zastřen právní úkon jiný, platí platí tento jiný právní úkon, odpovídá líto vůli účastníků a jsou-li splněny všechny jeho náležitosti.*“

³²JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2002, 1173 s. Str. 237

³³ Tamtéž

³⁴ Tamtéž

Nakonec je nezbytné i to, aby vůle jednajícího nepodléhala stavu tísně, kterého by druhá strana využila. Tíseň lze chápat jako sociální, ekonomický a psychický stav jednotlivce, který na něj působí tak výrazně, že mu brání v utváření svobodné vůle, a v důsledku toho může například uzavřít smlouvu, která mu zjevně škodí a za normálních okolností by ji neuzavřel.³⁵

2.3 Projev

Projev je další náležitostí právního jednání, který je úzce spjatý s vůlí. Projev vůle sám musí splňovat určité náležitosti, aby vůle, která má být projevena, byla právně významná. Takový projev musí být dostatečně určitý, srozumitelný, a někdy musí splňovat i náležitou formu.³⁶

Určitost je jednou z klíčových vlastností právního jednání, která spočívá v jeho jednoznačnosti. Z určitého právního jednání lze totiž spolehlivě vyvodit o jaké jednání jde, jeho obsah, rozsah, povinnosti a práva, která z něj vyplývají, co je jeho předmětem. Neurčité právní jednání je takové, které postrádá výše zmíněné atributy, a jeho obsah nelze jednoznačně určit ani řádnou interpretací.³⁷

Co se týče srozumitelnosti právního jednání, dělíme ji na absolutní a relativní srozumitelnost. Absolutní srozumitelnost je taková, která činí jednání srozumitelným pro každého. K relevanci srozumitelnosti se kladou další otázky, a tedy zda jde o právní jednání určené konkrétní osobě nebo veřejnosti jako celku, nebo zda se jedná o prohlášení vůle. Relativní srozumitelnost je dostačující pro strany jednání, např. při uzavírání smlouvy. Pouze pokud je jednání absolutně nesrozumitelné, tak má negativní právní účinky, protože takovému jednání nerozumí nikdo. Nedostatečná určitost i nedostatečná srozumitelnost právního jednání mohou být vyjasněny dodatečným vysvětlením stran, čímž se tato závada v jednání napraví (§ 553 odst. 2 OZ).³⁸

³⁵ JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002, 1173 s. Str. 234

³⁶ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 161

³⁷ Tamtéž

³⁸ Tamtéž

Co se týče formy právního jednání, občanský zákoník je v tomto směru založen na bezformálnosti. Výrazně tak rozšiřuje možnost uzavření smlouvy libovolným způsobem, např. ústně, což je značná změna. Písemná forma je striktně vyžadována pro právní jednání, které zahrnuje vznik nebo převod věcného práva k nemovité věci, a také pro právní jednání, které toto právo mění nebo ruší. Písemná forma se dále striktně užívá tam, kde to stanoví zákon (kogentním ustanovením), nebo případně samy strany jednání (formou dohody).³⁹

K dispozici je několik forem právního jednání – ústní forma, písemná forma, a tzv. forma veřejné listiny (tzv. přísná forma).⁴⁰

Ústní forma právního jednání je zcela nejběžnější formou jednání, kdy ji využíváme v každodenním obchodním styku, např. při nákupu pečiva, protože uzavírání takových smluv písemnou formou by bylo výrazně nepraktické. Ústní forma je dále přímo zákonem stanovena pro některá právní jednání, např. pro uzavírání manželství.⁴¹

Písemnou formou se rozumí, že právní jednání je vyjádřeno v jakékoli psané, tedy zrakem vnímatelné podobě, a může být zaznamenáno na jakémkoli materiálu. To znamená, že i materiál jako hliněná destička popsaná klínovým písmem může obsahovat právní jednání.⁴²

Písemné formy právního jednání lze dosáhnout i prostřednictvím elektronických nebo jiných technických prostředků, pokud spolehlivě zachycují obsah právního jednání a umožňují identifikaci osoby, která takové právní jednání učinila. To znamená, že právní jednání může být uskutečněno pomocí telegrafu, faxu nebo elektronických médií.⁴³

³⁹ NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník. Principy a základní pojmy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014, str. 126

⁴⁰ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 162

⁴¹ ZUKLÍNOVÁ, M., *Právní jednání podle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.: komentář, srovnání se zahraničím a vybraná platná judikatura*. 2. vyd. Praha: Linde Praha, 2013, str. 74

⁴² DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 162

⁴³ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek I. 1. vyd.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, 1391

Občanský zákoník vyžaduje písemnou formu u několika desítek právních jednání. Písemná forma je stanovena např. u souhlasu k zásahu do integrity člověka, při němž má být oddělena ta část těla, která se neobnovuje, například končetina, nebo také zub. K pokusu na člověku je třeba také písemný souhlas. Zákon vyžaduje písemnou formu u spousty jiných právních jednání, připomenout si můžeme některá jednostranná právní jednání, např. sepsání závěti.⁴⁴

Veřejná listina je dokument, který vydává orgán veřejné moci v rámci svých pravomocí (například rozsudek soudu), nebo který zákon jako veřejnou listinu označí. V občanskoprávním kontextu má největší význam notářský zápis. Notářský zápis je druh veřejné listiny, kterou vyhotovují notáři v souladu s notářským řádem. Tato forma právního jednání je vyžadována například při pořizení závěti osobou, která dosud není plně svéprávná a dosáhla věku patnácti let, nebo při uzavření modifikační smlouvy týkající se společného jmění manželů.⁴⁵

Vždy je však k platnosti právního jednání učiněného v písemné formě zapotřebí podpis jednajícího. Rozlišovat je nutné mezi požadavky na podpis jednajícího a jeho vlastnoruční podpis, případně ověřený podpis. Mechanické prostředky mohou nahradit prostý podpis tam, kde je to obvyklé, jako je například razítko místo vlastnoručního podpisu. Elektronické dokumenty mohou být podepsány elektronickým podpisem. V případě dvoustranných nebo vícestranných právních jednání, jako jsou smlouvy, se vyžadují podpisy všech stran na stejné listině, zejména pokud se jedná o zřízení, převod, změnu nebo zrušení věcného práva k nemovitosti. Pro ostatní smlouvy může být podpis každé strany na samostatné listině, ale je důležité, aby se obsah obou listin shodoval.⁴⁶

V některých případech je ze zákona potřeba podpis jednajícího úředně ověřit, a zajistit tak pravost podpisu i totožnost jednajícího.⁴⁷

⁴⁴ KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanské právo. Souhrnný výklad*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. 633 s., str. 87

⁴⁵ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 163

⁴⁶ NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník. Principy a základní pojmy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014, str. 126

⁴⁷ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Svazek I. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 1389

Je-li zákonem dána forma určitého právního jednání, lze obsah tohoto jednání změnit projevem pouze ve stejné, nebo přísnější formě. V případě, že se strany na určité formě dohodly, záleží na tom, zda jejich ujednání výslovně nezakazuje obsah právního jednání změnit i v jiné formě. Pokud ne, lze přistoupit i k jiné formě, než která byla původně užitá.⁴⁸

Nedodržení formy stanovené zákonem, nebo dohodnuté smluvními stranami, vede k neplatnosti právního jednání. Neplatnost může být absolutní, nebo relativní. Absolutní neplatnost vzniká nedodržením formy stanovené zákonem, zatímco relativní neplatnost je důsledkem nedodržení dohodnuté formy mezi stranami smlouvy. Oba typy nedostatků ve formě mohou strany odstranit dodatečně, což zároveň odstraní neplatnost právního jednání.⁴⁹

Nový občanský zákoník umožňuje osobě, která se rozhodla v písemné formě právně jednat, ale není schopna číst a psát, ale může se seznámit s obsahem právního jednání pomocí přístrojů, speciálních pomůcek nebo prostřednictvím jiné osoby, listinu podepsat. Jestliže se podepsat nedokáže, může namísto podpisu před alespoň dvěma svědky na listině vytvořit rukou nebo jiným způsobem své vlastní znamení, ke kterému jeden ze svědků přidá jméno jednajícího (§ 563 odst. 1 OZ).⁵⁰

Osoba svědka nesmí mít žádný zájem na právním jednání ani jeho obsahu a nesmí být nevidomá, neslyšící, němá nebo nerozumět jazyku, ve kterém je právní jednání vedeno. Svědek musí být schopen potvrdit, že jednající je schopen právně jednat a také potvrdit obsah listiny právního jednání. Tuto listinu musí také podepsat, a uvést údaje umožňující jeho identifikaci.⁵¹

Může se stát, že osoby neschopné číst a psát, nemohou postupovat tímto způsobem. V takovém případě jim bude poskytnuta větší ochrana a pro jejich právní jednání se bude vyžadovat forma veřejné listiny. Tento požadavek na formu

⁴⁸ KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanské právo. Souhrnný výklad*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. 633 s., str. 93

⁴⁹ ZUKLÍNOVÁ, M., *Právní jednání podle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.: komentář, srovnání se zahraničím a vybraná platná judikatura*. 2. vyd. Praha: Linde Praha, 2013, str. 75

⁵⁰ HURDÍK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. Str. 169

⁵¹ ZUKLÍNOVÁ, M., *Právní jednání podle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.: komentář, srovnání se zahraničím a vybraná platná judikatura*. 2. vyd. Praha: Linde Praha, 2013, str. 89-90

veřejné listiny platí i v případech, kdy zákon stanoví, že projev vůle jednajícího musí být na listině napsán vlastnoručně. I v takovém případě, je-li toho jednající schopen, může připojit na zápis o svém právním jednání vlastní znamení. (§ 563 odst. 3).⁵²

2.4 Předmět

To, čeho se právní jednání týká, nebo jaká práva a povinnosti jím vznikají, je předmětem daného právního jednání. Předmět každého právního jednání musí splňovat dva základní atributy – možnost a dovolenost.⁵³

To znamená, že předmětem každého právního jednání musí být chování, které je možné. Když někdo uzavře s druhým smlouvu o tom, že mu kouzlem rozmnoží jeho finanční úspory, jedná se o plnění, které je nemožné. Je-li plnění od počátku nemožné, bude celé právní absolutně neplatné. V takovém případě není potřeba se dovolávat, ale sám soud k tomu musí přihlídnout i bez návrhu. Jinak je to v případě, kdy nemožnost plnění nastala dodatečně. V takovém případě dochází k zániku právního vztahu, neboť dodatečná nemožnost plnění je právní skutečností, která vede k zániku práv a povinností, a možná i ke vzniku jiných, například když zánikem původního právního stavu byla druhé straně způsobena škoda na majetku.⁵⁴

Dovolnost právního jednání je určena tím, že jeho předmětem není chování, které je zákonem zakázáno. Zásada je taková, že v soukromém právu je dovoleno vše, co není zákonem zakázáno. Pokud právní jednání odporuje zákonu, stává se neplatným, ale jen relativně. Teprve v případě, že by bylo v rozporu se zákonem a navíc by třeba zjevně narušovalo veřejný pořádek, stalo by se

⁵² HURDÍK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. Str. 169

⁵³ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 164

⁵⁴ KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanské právo. Souhrnný výklad*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. 633 s., str. 104

neplatným absolutně, a tedy by nebylo potřeba se jeho neplatnosti dovolávat, ale soud by opět musel přihlídnout k této skutečnosti bez návrhu.⁵⁵

⁵⁵ KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanské právo. Souhrnný výklad*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. 633 s., str. 104

3 Druhy právních jednání

Rozdělit veškeré právní jednání na jednotlivé druhy je velice nelehký úkol, ne-li nemožný. Právní jednání se v teorii dělí do spousty různých kategorií, které jsou navzájem propojené, a spousta právních jednání spadá i do několika kategorií zároveň. V této práci se tedy zaměřím jen na to nejběžnější rozdělení.

Právní jednání můžeme dělit dle subjektu, a to na jednostranná, dvoustranná a vícestranná, přičemž záleží na tom, zda při právním jednání dochází k projevu vůle jedné, dvou, popř. více stran.⁵⁶

Jednostranná právní jednání představují projev vůle jedné strany. Občanské právo za jednostranná právní jednání považuje pouze taková, kde projev vůle jedné strany nezasahuje do práv jiných osob, a nebo se sice práv jiných osob dotýká, ale ty se mohou jeho následkům bránit, a nebo jestliže se právní účinky projevu vůle jedné strany sice dotýkají práv jiných osob, avšak jsou k tomu oprávněny ze zákona, nebo to vyplývá z ujednání stran.⁵⁷

Jednostranným právním jednáním může být například závěť, odstoupení od smlouvy, nebo výpověď. Mezi typická jednostranná právní jednání patří také návrh na uzavření smlouvy (známý jako oferta) nebo přijetí tohoto návrhu (tj. akceptace). Dalším příkladem jednostranného právního jednání je námitka (relativní) neplatnosti právního jednání.⁵⁸

Jednostranné právní jednání může spočívat v projevu vůle jediného subjektu, ale také může být výsledkem projevu vůle více účastníků, kteří však tvoří jedinou stranu. To znamená, že i když je realizováno jednostranné právní jednání, může tuto jednu stranu tvořit více subjektů. Například když se pět spoluvlastníků vřaku rozhodne ho navždy opustit, jedná se o opuštění věci, což je formou jednostranného právního jednání, i když se k tomu rozhodlo pět různých osob.⁵⁹

⁵⁶ JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002, 1173 s. Str. 171

⁵⁷ Tamtéž, str. 171-172

⁵⁸ KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanské právo. Souhrnný výklad*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. 633 s., str. 89

⁵⁹ Tamtéž, str. 90

Jednostranná právní jednání se dále dělí na neadresná, kde není nutné, aby byla směřována vůči jiné osobě, a adresná, která vyžadují, aby byla učiněna vůči konkrétní osobě, jejíž práva se mají dotknout. Vznik adresných právních jednání předpokládá jejich perfekci, tedy že projev vůle je doručen adresátovi nebo se dostane do jeho sféry dispozice.⁶⁰

Výpověď, odstoupení od smlouvy, námitka promlčení, dovolání se neplatnosti právního jednání a další adresovaná právní jednání totiž nejsou perfektní, dokud nejsou doručena svému adresátovi.⁶¹ Doručením se rozumí, že není nutné, aby takové jednání dosáhlo ruky adresáta, jeho zraku a podobně. Stačí, že adresát má možnost se s projevem vůle jednajícího seznámit, i když se třeba neseznámí (záměrně nevyzvedne dopis, neotevře e-mail, atd.)⁶²

Návrh na uzavření smlouvy je typickým příkladem adresovaného jednostranného právního jednání, zatímco samotné smlouvy jsou typickými dvoustrannými právními jednáními. K těm je totiž potřeba dvou vzájemných a srovnalých projevů vůle stran. Dvoustranná právní jednání je potřeba dále odlišit od vícestranných právních jednání, kde jde o vzájemné a srovnalé projevy vůle více stran.⁶³

Je důležité stále myslet na to, že např. kupní smlouva, kterou uzavírají manželé nebo zkrátka více osob, jejímž předmětem je koupě věci od spoluvlastníků, kterých může být rovněž více, je opět pouze dvoustranným právním jednáním. I když se na jedné nebo druhé straně může figurovat více osob, stále má takové jednání pouze dvě smluvní strany - kupujícího a prodávajícího. Za vícestranné právní jednání bude označena např. taková smlouva, kterou se několik osob zaváže se sdružit jako společníci za společným záměrem, čímž vznikne společnost (§ 2716 OZ).⁶⁴

⁶⁰ JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2002, 1173 s. Str. 172

⁶¹ KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanské právo. Souhrnný výklad.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. 633 s., str. 90

⁶² DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 165-166

⁶³ JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2002, 1173 s. Str. 172

⁶⁴ KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanské právo. Souhrnný výklad.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. 633 s., str. 90-91

Pomůckou při rozeznávání dvoustranných a vícestranných právních jednání může být označení stran. V případě dvoustranných právních jednání jsou strany často označeny rozdílnými pojmy jako "prodávající" a "kupující", "objednatel" a "zhotovitel", "dárce" a "obdarovaný". V případě vícestranných jednání je označení stran obvykle stejné, jako například "společník" a "další společníci", "člen" a "další členové" a podobně.⁶⁵

Dvoustranná právní jednání se dělí na synallagmatická a asynallagmatická. Synallagmatická právní jednání vytvářejí povinnost stran plnit si navzájem, což zahrnuje například směnné smlouvy, kupní smlouvy, smlouvy o dílo a podobně. U asynallagmatických smluv nejsou práva a povinnosti jedné strany odpovídající právům a povinnostem druhé strany, což je typické např. pro darovací smlouvy. Synallagmatická jednání jsou logicky omezena na dvoustranná právní jednání. Nicméně i z jednostranného právního jednání může vzniknout synallagmatický vztah. Například odstoupením od smlouvy, což je typické jednostranné právní jednání, vznikne povinnost stran vzájemně si vrátit přijatá plnění, což je synallagmatický právní vztah.⁶⁶

Občanský zákoník v § 1746 uvádí, že lze uzavřít takovou smlouvu, která není jako smluvní typ upravena. To znamená, že dvoustranná právní jednání mohou být buď pojmenovaná, tedy že strany uzavřou smlouvu, jejíž obsah je stanoven zákonnými ustanoveními, nebo nepojmenovaná, tedy že strany uzavřou smlouvu, která není specificky upravena v zákoně.⁶⁷

Podle kauzy rozlišujeme právní jednání kauzální a abstraktní ve třech aspektech. Předně se zkoumá hledisko existence kauzy, vyjádření kauzy a dokazování kauzy.⁶⁸ To znamená, že určité závazky vyžadují, aby byla jejich kauza, neboli hospodářský důvod vzniku jasně stanoven. Například při uznání dluhu musí být jeho důvod a výše prohlášeny písemně. Naopak, závazky

⁶⁵ KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanské právo. Souhrnný výklad*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. 633 s., str. 91

⁶⁶ Tamtéž

⁶⁷ Tamtéž, str.92

⁶⁸ DVORÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 165

z cenných papírů jsou nezávislé na konkrétním důvodu svého vzniku a nemusí být prokazovány.⁶⁹

Existuje další dělení právních jednání, a to na úplatná a bezplatná. Úplatná právní jednání jsou ta, při kterých jedna strana získává od druhé slib vzájemného plnění, často peněžního nebo jiného majetkového charakteru. Jedná se o plnění, které je zásadně rovnocenné. Pokud není poskytnuto nebo požadováno vzájemné plnění od obou stran, jedná se o bezplatné právní jednání, jako jsou dary nebo půjčky. Pokud jedna strana poskytuje plnění, které není rovnocenné, mluvíme o smíšeném právním jednání.⁷⁰

Dále můžeme právní jednání dělit i podle toho, zda je směřováno živým lidem (*inter vivos*), nebo zda je zřizováno pro případ smrti (*mortis causa*). Nakonec právní jednání dělíme na formální, nebo neformální. Neformálním právním jednáním rozumíme takové jednání, pro které zákon, ani ujednání stran neurčuje žádnou formu. U formálního jednání je tomu naopak.⁷¹ Tato problematika byla podrobněji popsána v kapitole Náležitosti právního jednání, v podkapitole Projev.

⁶⁹ KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanské právo. Souhrnný výklad*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. 633 s., str. 91

⁷⁰ DVORÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 166-167

⁷¹ Tamtéž

4 Obsah právního jednání

V teorii práva se tradičně v souvislosti s obsahem právního jednání hovoří o tzv. složkách obsahu. V tomto případě se obsah posuzuje spíše z hlediska materiálního, než z hlediska formy. Formální aspekt obsahu právního jednání je významný zejména v kontextu formálního provedení právního jednání, zejména u písemných právních jednání. Obsahem formálně je tedy písemnost, kterou jednající osoba podepisuje, avšak její materiální význam se projevuje až prostřednictvím jeho výkladu. Složky obsahu právního jednání se poté dělí na podstatné (*essentialia negotii*), pravidelné (*naturalia negotii*) a nahodilé (*accidentalia negotii*).⁷²

Podstatné složky právního jednání jsou ty, které jsou nezbytné pro to, aby právní jednání bylo úplné, hotové a platné, tj. perfektní. Bez těchto složek by právní jednání nebylo tím, čím má být. Pokud chybí podstatné složky, jedná se o zdánlivé právní jednání (*neexistující*). Tedy např. v kupní smlouvě jsou podstatné složky definovány jako předmět koupě a jeho kupní cena. V případě typové obligace, kterou občanský zákoník jasně určuje, jsou podstatné složky vždy obsaženy v příslušném ustanovení daného závazku. V případě smlouvy, která takto zákonem upravena není, je třeba určit, co je podstatné, na základě ujednání stran. Podstatné složky jsou obsaženy i v jednostranných právních jednáních; například v nabídce na uzavření smlouvy se shodují s nezbytnými složkami samotné smlouvy. V případě pořízení na případ smrti je nezbytné odvodit z podstaty, co kromě ustanovení dědice nebo odkazovníka je dále nezbytné.⁷³

Složky, které se v právním jednání objevují zpravidla, nazýváme pravidelnými. Jejich absence v právním jednání však nemá žádný negativní dopad na jeho platnost, o jejich stanovení se postará zákon. Jde zejména o určení času a místa plnění.⁷⁴

⁷² KMENT, Vojtěch. *Elektronické právní jednání: Analýza s důrazem na využití elektronického podpisu podle práva EU, České republiky a Německa*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 460 s., str. 18

⁷³ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 182

⁷⁴ Tamtéž

Nahodilými, tj. vedlejšími složkami, nazýváme takové součásti obsahu právního jednání, které se v něm objevují jen občas, tedy nahodile. Jsou to podmínky, doložení času a příkaz.⁷⁵

Podmínka představuje doplňkové ustanovení právního jednání, které podmiňuje následky právního jednání v závislosti na určité události, jejíž nastoupení není v době jednání známo nebo není jisté, kdy k ní dojde. Vznik, změnu nebo zánik práv lze podmínit splněním určité podmínky. Pravidla týkající se podmínek jsou obsažena v § 548 a § 549 současného občanského zákoníku a vycházejí z jeho dosavadní úpravy.⁷⁶

4.1 Odkládací (suspenzivní) podmínka

Odkládací podmínka má takový význam, že účinky právního jednání, jako jsou subjektivní občanská práva a povinnosti, se projeví až tehdy, když je tato podmínka splněna. Existuje období nejistoty ohledně toho, zda právní jednání, které je jinak platné a závazné, avšak neúčinné, vůbec získá své právní účinky, a to do chvíle, dokud není tato podmínka splněna, nesplněna nebo zmařena. Jakmile je podmínka splněna, právní jednání získá účinnost od okamžiku jejího splnění, pokud není mezi účastníky dohodnuto jinak. Pak dojde k souladu s vůlí účastníků právního jednání. Naopak, pokud podmínka splněna není, právní jednání zůstává neúčinným, a účinným nebude ani v budoucnu.⁷⁷

V případě, že odkládací podmínku úmyslně splní ku svému prospěchu subjekt, který ji plnit neměl (tedy učinil tak protiprávně), pak se splnění podmínky nebere v potaz, a podmínka se považuje za nesplněnou. V takovém případě právní následky právního jednání nenastanou. Naopak pokud subjekt, který

⁷⁵ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 182

⁷⁶ HURDÍK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. Str. 165

⁷⁷ Tamtéž, str. 45

ku svému prospěchu splnění odkládací podmínky úmyslně zmaří, považuje se podmínka za splněnou, a právní jednání účinnosti nabude.⁷⁸

Pokud mají následky právního jednání nastat na základě splnění odkládací podmínky, která je nesplnitelná, je takové právní jednání celkově neplatné.⁷⁹

4.2 Rozvazovací (rezolutivní) podmínka

Na rozdíl od odkládací podmínky, v případě rozvazovací podmínky právní následky, které již nastaly, po jejím splnění platit přestanou (například při neplacení nájemného a následnému odstoupení od nájemní smlouvy, si mohou smluvní strany sjednat podmínku, že v případě vyrovnání dlužného nájemného v dodatečné lhůtě, se odstoupení ruší a platnost smlouvy pokračuje).⁸⁰

Do doby, než je rozvazovací podmínka splněna, nebo zmařena, je nejisté, zda si právní jednání, které je platné, závazné a také účinné, zachová své právní účinky i nadále (*conditione pendente*). Jakmile dojde k naplnění rozvazovací podmínky, právní účinky právního jednání ztratí platnost *ex nunc* ihned (není proto potřeba informovat druhou stranu, že podmínka byla splněna, nebo ji jinak uplatňovat). Tento postup platí, pokud strany nesmluvily něco jiného. Naopak, pokud rozvazovací podmínka není splněna, právní účinky právního jednání trvají nadále, tj. přestávají být podmíněné.⁸¹

Pokud subjekt, který k tomu nebyl oprávněn, ku svému prospěchu úmyslně docílí splnění rozvazovací podmínky, nebude její splnění bráno v úvahu. To znamená, že podmínka zůstane nesplněná a účinky právního jednání přetrvávají. Pokud však subjekt, kterému je ku prospěchu naopak nesplnění rozvazovací podmínky, záměrně zmaří její splnění, pak se právní jednání stává

⁷⁸JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002, 1173 s. Str. 181

⁷⁹LAVICKÝ, P., POLIŠENSKÁ, P. *Judikatura k rekonstrukci. Právní jednání*. Praha: Wolter Kluwer, a.s., 2015, str. 52

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.01.2006, sp. zn. 33 Odo 753/2004

⁸⁰NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník. Principy a základní pojmy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014, str. 124

⁸¹JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002, 1173 s. Str. 181

nepodmíněným. Podmínka se tedy považuje za splněnou, což má za následek, že právní účinky, které nastaly ex nunc, pominou.⁸²

4.3 Doložení času

Doložení času je institut, který byl znovu přijat do právního systému a má kořeny v dřívější legislativě z období první republiky. Současný občanský zákoník jej však nijak nereguluje. Doložení času představuje stanovení určité budoucí události, na níž závisí právní účinky daného právního jednání, jak je stanoveno stranami. V právu se rozlišuje:

- a) čas, od kterého právní účinky začínají platit (*dies a quo*)
- b) čas, do kterého právní účinky trvají (*dies ad quem*).

Rozdíl mezi podmínkou a doložením času spatřujeme v tom, že s jistotou víme, že událost nastane, ale nemůžeme určit, kdy nastane. Samotné ustanovení o doložení času je ustanovení o podmínce velmi podobné. Z hlediska právních důsledků má počáteční čas podobné účinky jako odkládací podmínka, zatímco konečný čas má účinky podobné rozvazovací podmínce (§ 550 OZ). Nicméně, rozlišovat podmínku od doložení času je potřeba, z důvodu výše popsaného.⁸³

Poslední nahodilou složkou obsahu právního jednání, je příkaz. Jde o ujednání typické pro bezplatná právní jednání, jako je darování, nebo závěť. Příkazem ten, kdo disponuje majetkovou hodnotou, ukládá osobě, která od něj má tuto hodnotu získat, něco vykonat, namísto vhodného vzájemného plnění. Na tom zda to, co má osoba vykonat, má nebo nemá majetkovou hodnotu, nezáleží.⁸⁴

⁸² JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002, 1173 s. Str. 181

⁸³HURDÍK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. Str. 166-167

⁸⁴ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 184

5 Výklad právního jednání

Při výkladu právního jednání se zaměřujeme na jeho obsah. Co je ustanoveno ve smlouvách a jiných právních jednáních, není vždy jednoznačné a může to vést k různým interpretacím toho, co bylo skutečným záměrem jednajících stran. Základním principem při výkladu právních jednání je předpoklad, že osoba projevující vůli neusiluje o absurdní nebo problematické následky svého jednání.⁸⁵

V § 574 občanského zákoníku je formulována zásada, která označuje právní jednání za spíše platné, než neplatné. Tato zásada, i když je zařazena mezi ustanovení týkající se neplatnosti právních jednání, má významný vliv na interpretaci smluv a jiných právních jednání. Dala by se označit za hlavní směrnicí pro interpretaci, která předchází všem ostatním interpretačním pravidlům a metodám. Pokud existuje několik možností interpretace smlouvy nebo jiného právního jednání, z nichž některé by mohly vést k jeho neplatnosti a jiné k jeho platnosti, je vždy důležité dávat přednost interpretaci, která zachovává platnost právního jednání.⁸⁶

Další velmi důležitý princip interpretace právních jednání je zakotven v § 555 odst. 1 občanského zákoníku, podle kterého se právní jednání posuzuje podle svého obsahu. Občanský zákoník klade důraz na skutečnou vůli jednajících osob, což se odráží od § 555 odst. 2, občanského zákoníku. V případě, že se jednající snaží svým jednáním (simulací) zastříti svoji skutečnou vůli, bude právě toto zastřené (disimulované) právní jednání právně relevantním. To znamená, že věc se bude posuzovat⁸⁷ dle její pravé povahy a cílem bude prosadit skutečnou vůli jednajícího.⁸⁸

⁸⁵ RONOVSÁ, K., DOBROVOLNÁ E. a LAVICKÝ, P. *Úvod do soukromého práva: obecná část*. 2. vyd. Brno: Česká společnost pro civilní právo procesní, 2018, 87 s, str. 68-69

⁸⁶ LAVICKÝ, P., POLIŠENSKÁ, P. *Judikatura k rekonstrukci. Právní jednání*. Praha: Wolter Kluwer, a.s., 2015, str. 10

⁸⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 18. března 1932, sp. zn. Rv I 2217/30: „*Jednání na oko (§ 916 obč. zák.) záleží v tom, že strany v obaplném srozumění činí na venek projevy vůle, neodpovídající jejich pravé vůli, jak ji mezi sebou projevily. Slouží-li takové předstírání vůle k zastřetí jiného stranami skutečně zamýšleného právního jednání, posuzuje se toto jednání podle své pravé povahy.*“

⁸⁸ HURDÍK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. Str.167

Další důležité výkladové pravidlo se nachází v § 556 odst. 1, občanského zákoníku, dle kterého, co je vyjádřeno slovy nebo jinak, vyloží se podle úmyslu jednajícího, byl-li takový úmysl druhé straně znám, anebo musela-li o něm vědět (subjektivní metoda). Nelze-li zjistit úmysl jednajícího, přisuzuje se projevu vůle význam, jaký by mu zpravidla přikládala osoba v postavení toho, jemuž je projev vůle určen (objektivní metoda).⁸⁹ Tím se rozumí, že taková osoba bude buď průměrně rozumný člověk (§ 4 odst. 1 OZ), či průměrný obchodník (§ 5 odst. 1 OZ).⁹⁰

Z toho vyplývá, že se při výkladu právních jednání jako první uplatňuje subjektivní metoda, která se zaměřuje na zjištění úmyslu jednajícího. U jednostranných právních jednání je tento úmysl relevantní, pokud byl druhé straně znám nebo měla možnost o něm vědět. U dvoustranných právních jednání je výkladem sledován cíl zjistit společný úmysl smluvních stran.⁹¹

Úmysl jednajícího je vnitřním jevem, který nelze přímo pozorovat, a proto se musí usuzovat pouze z vnějších okolností. Občanský zákoník v tomto ohledu uvádí několik faktorů:

- praxi, kterou strany zavedly;
- předchozí události, které vedly k uzavření smlouvy, jako je korespondence, vyjednávání nebo předvedení zboží;
- způsob, jakým strany vyjádřily, jaký obsah a význam přikládají právnímu jednání. Zásadní je skutečné chování stran, které umožňuje usuzovat na obsah závazku. Nelze vyloučit ani verbální projevy;⁹²

Právní jednání, které není vyjádřeno slovy, ale konkludentně, se vykládá podle toho, co tento způsob vyjádření obvykle představuje. Při jeho výkladu se zohledňuje skutečná vůle osoby, která právní jednání učinila, a zároveň se dbá na

⁸⁹ HURDÍK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. Str.167

⁹⁰ LAVICKÝ, P., POLIŠENSKÁ, P. *Judikatura k rekonstrukci. Právní jednání*. Praha: Wolter Kluwer, a.s., 2015, str. 11

⁹¹ RONOVSÁ, K., DOBROVOLNÁ E. a LAVICKÝ, P. *Úvod do soukromého práva: obecná část*. 2. vyd. Brno: Česká společnost pro civilní právo procesní, 2018, 87 s, str. 69

⁹² LAVICKÝ, P., POLIŠENSKÁ, P. *Judikatura k rekonstrukci. Právní jednání*. Praha: Wolter Kluwer, a.s., 2015, str. 11

ochranu dobré víry osoby, pro niž bylo toto právní jednání určeno.⁹³ K chování stran, ale i k vydaným ceníkům, veřejným nabídkám a jiným dokumentům, se přihlíží v případě výkladu konkludentně uzavřených smluv (§ 1756 OZ).⁹⁴

V situaci, kdy existují pochybnosti ohledně významu konkrétního výrazu, je tento výraz v pochybnostech vykládán k tíži té strany, která výraz jako první použila. Toto výkladové pravidlo (contra proferentem), je projevem zásady poctivosti. Např. pokud se strany dohodnou na smluvní pokutě ve výši určitého procenta, ale nebylo ujednáno, zda se jedná o procento z celkové částky, nebo jen z dlužné částky, rozhodne o první nebo druhé možnosti ten, kdo toto pravidlo do smlouvy zavedl.⁹⁵

Z obchodního zákoníku bylo převzato pravidlo, které se týká právních vztahů s podnikatelem (§ 558 odst. 1 OZ). V těchto vztazích má výraz různého výkladu takový význam, který je při obdobných vztazích obvyklý. Pokud však druhá strana není podnikatelem, pak ten, kdo se toho dovolává, musí dokázat, že druhá strana měla znalost tohoto významu. Toto ustanovení klade důraz na ochranu slabší strany, která není podnikatelem, a na tom, kdo se významu výrazu dovolává, leží důkazní břemeno.⁹⁶

V novém občanském zákoníku se dále v obchodním styku s podnikateli dává přednost obchodním zvyklostem, pokud to nevylučuje dohoda stran nebo zákon (§ 558 odst. 2 OZ). Pokud není stanoveno jinak, platí pravidlo, že obchodní zvyklost má přednost před zákonným ustanovením, které nemá represivní povahu. Podnikatel se může dovolat zvyklosti, pokud prokáže, že druhá strana musela znát danou zvyklost, nebo že byla s jejím uplatněním seznámena. I zde je kladen důraz na ochranu slabší strany občanskoprávního vztahu.⁹⁷

⁹³ JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002, 1173 s. Str. 178

⁹⁴ LAVICKÝ, P., POLIŠENSKÁ, P. *Judikatura k rekonstrukci. Právní jednání*. Praha: Wolter Kluwer, a.s., 2015, str. 11

⁹⁵ Tamtéž

⁹⁶ HURDÍK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. Str.167-168

⁹⁷ Tamtéž, str. 168

6 Následky vadného právního jednání

Jak již bylo psáno v předešlých kapitolách, právní jednání je takové počínání osoby, které vede ke vzniku, změně, nebo k zániku práv a povinností. Aby k tomu mohlo dojít, musí být bezvadné, což v podstatě znamená, že musí splňovat určité náležitosti. Pokud je splňovat nebude, bude se jednat o vadné právní jednání, jehož následkem může být zdánlivost, neplatnost, nebo neúčinnost právního jednání, nebo také vůbec žádné následky mít nemusí.

6.1 Zdánlivé právní jednání

Některé závažné vady právního jednání mohou vést k tomu, že vlastně právní jednání vůbec nevznikne. I když se zdá, že se k němu došlo, ve skutečnosti se tak nestalo, a takové jednání je jen zdánlivé, neexistující (non negotium). Nevvolává žádné právní následky, považuje se za nicotné a vůbec není bráno v potaz.⁹⁸

V současném občanském zákoníku je zdánlivé právní jednání upraveno, a tato úprava slouží k tomu, aby se právní jednání zdánlivá nezaměňovala s právními jednáními neplatnými. Jde o rozdělení právních jednání na ta, která trpí nejzávažnějšími vadami, a na ta, která takovými vadami netrpí, a i přes svou nedokonalost mohou vzniknout. Zdánlivá právní jednání většinou poznáme podle toho, že se k ním nepřihlíží.⁹⁹ Jde např. o tyto případy - subjekt se vzdá předem práva namítnout promlčení (§ 610 odst. 1 OZ), jedná-li rodič bez potřebného souhlasu soudu (§ 898 odst. 3 OZ), přijme-li korporace do zástavy vlastní podíl (§ 1321 OZ), nebo odmítne-li dědic dědictví, ačkoli již svým počínáním dal najevo, že chce dědictví přijmout (§ 1489 odst. 2 OZ). Taková jednání nemají dle občanského zákoníku právní účinky od samého počátku a hovoříme o nich jako

⁹⁸ KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanské právo. Souhrnný výklad*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. 633 s., str. 105

⁹⁹ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, str. 251

o zdánlivých. I kdybychom je tak neoznačili, nic to nemění na tom, že pro právo opět taková jednání vůbec neexistují.¹⁰⁰

Ke zdánlivému právnímu jednání dochází, když nedojde k řádnému projevu vůle, která je základem každého právního jednání. Zdánlivé právní jednání je takové, kde projev vůle, který měl být právním jednáním, obsahuje jednu z vad uvedených v ustanoveních § 551 až 553 občanského zákoníku. Tyto zásadní vady jsou dané, existují tři skupiny a každá z nich je jiné povahy.¹⁰¹

Prvně se o zdánlivé jednání jedná, postrádá-li jednající vůli. Z hlediska civilního práva jednající osoba potřebnou vůli nemá, pokud je k jejímu projevení donucena cizí fyzickou silou, a v tom případě projevuje vůli někoho jiného (*vis absoluta*). Dále také pokud je vůle jednajícího ovlivněna hrozbou fyzického, nebo psychického násilí, které v jednajícím vzbuzují důvodné obavy (*vis compulsiva*).¹⁰²

Jak bylo naznačeno výše, občanský zákoník tyto dvě situace odlišuje. V případě, kdy v důsledku fyzického ovládnutí jedná ve skutečnosti osoba, která svou přímou fyzickou silou na jednajícího působila (např. podáním drogy, omezením v pohybu, vedením ruky k podpisu, atd.), jde o zdánlivé právní jednání (§ 551 OZ).¹⁰³

Jestliže však jednající osoba byla k právnímu jednání přinucena hrozbou nepřímého tělesného nebo duševního násilí, které v ní vyvolalo důvodné obavy, a z toho důvodu právně jednala, není její právní jednání zdánlivé. Takové jednání právně existuje, avšak s vadou, a proto je relativně neplatné. To znamená, že hrozbou ovlivněná osoba musí neplatnost namítnout či se neplatnosti jinak dovolat (§ 587 OZ). V tom lze spatřovat římsko-právní zásadu - i když donucen, přece jen to chtěl (*etsi coactus, tamen voluit*).¹⁰⁴

¹⁰⁰ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého, Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 60

¹⁰¹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 185

¹⁰² Tamtéž, str. 186

¹⁰³ Tamtéž

¹⁰⁴ Tamtéž

O právním jednání nemůžeme hovořit ani v tom případě, že není prokázána vážná vůle. Vážnou vůlí rozumíme, že jednající osoba skutečně zamýšlí, aby její jednání mělo právní následky.¹⁰⁵

Vážná vůle není přítomna v případech, kdy jde o žert, výuku, herecké vystoupení, atd. Když chybí vážná vůle, nejde opět o právní jednání, ale pouze o zdánlivé právní jednání, které nedokáže vyvolat žádné právní důsledky. Toto počínání není právně závazné, s výjimkou případů, kdy nevážné jednání způsobí újmu někomu, kdo v dobré víře považoval toto jednání za vážně míněné.¹⁰⁶

Pokud však označíme nějaké jednání za zdánlivé, není možné aplikovat ustanovení v § 579 odst. 2 OZ, tedy že škodu vzniklou z neplatného právního jednání straně, která o neplatnosti jednání nevěděla, nahradí ten, kdo neplatnost způsobil. To by mohlo působit až moc přísně, ale je důležité si uvědomit, že případy zdánlivého právního jednání jsou zpravidla tak zřejmé, že každý rozumný člověk (§ 4 OZ) by o nich měl vědět již od samého začátku a mohl se jim tak ihned bránit.¹⁰⁷

Za nevážné můžeme považovat i tzv. jednání „naoko“ (simulované právní jednání), při kterém jednající subjekty předstírají vůli k právnímu jednání a takový projev vůle, kterému tím pádem chybí vážnost, nevyvolá právní následky, které jsou s předstíraným projevem vůle spojeny. Pro absenci vážné vůle tedy v případě simulace o právní jednání také vůbec nejde.¹⁰⁸

Nakonec o právní jednání nejde ani v případě, kdy pro jeho neurčitost nebo nesrozumitelnost nelze zjistit jeho obsah, a to ani výkladem (§ 553 OZ). Jedná se však také o jediný případ, kdy lze uplatnit tzv. fikci existence právního jednání. To

¹⁰⁵ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník 1. Obecná část. Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014, str. 1970

¹⁰⁶ KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanské právo. Souhrnný výklad*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. 633 s., str. 100

¹⁰⁷ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého, Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 60

¹⁰⁸ KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanské právo. Souhrnný výklad*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. 633 s., str. 103

znamená, že strany si neurčitý, nebo nesrozumitelný obsah svého jednání zcela vyjasní dodatečně (§ 553 odst. 2 OZ).¹⁰⁹

Občanský zákoník se o zdánlivosti zmiňuje také v souvislosti s uzavíráním manželství. O zdánlivé manželství jde v případě, že alespoň u jedné z osob, které hodlaly uzavřít manželství, nebo v projevu vůle o vstupu do manželství nebo ve sňatečném obřadu nebo v souvislosti s ním nebyly splněny takové náležitosti, na jejichž splnění je dle našeho právního řádu nutno bez výjimky trvat, má-li manželství vzniknout (§ 677 OZ).¹¹⁰

6.2 Neplatnost právního jednání

Neplatnost je mimořádnou negativní vlastností právního jednání, která vzniká v důsledku nedostatečného splnění podmínek stanovených zákonem, často i ujednáním mezi stranami, pokud jde o formální náležitosti. Vedle těchto nedostatků mohou být neplatností sankcionovány i další závady, které jsou podrobně upraveny v různých ustanoveních občanského zákoníku, přizpůsobených konkrétním situacím (např. § 1315, § 1493, § 1796).¹¹¹

V oblasti posuzování neplatnosti právního jednání došlo k zásadním změnám, na které poukazuje hned první ustanovení příslušné části občanského zákoníku (§ 574 OZ), kde je kladen důraz na výkladové pravidlo, ukládající hledět na právní jednání spíše jako na platné než jako na neplatné. Zde se opouští původní přístup, v rámci kterého se hledaly spíše důvody k neplatnosti právního jednání. V současném přístupu je to naopak. Je třeba hledat takové řešení, které právní jednání ponechá v platnosti. V souladu s tím se také úžeji vymezují důvody neplatnosti.¹¹²

¹⁰⁹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 186

¹¹⁰ Tamtéž, str. 187

¹¹¹ Tamtéž 188

¹¹² LAVICKÝ, P., POLIŠENSKÁ, P. *Judikatura k rekonstrukci. Právní jednání*. Praha: Wolter Kluwer, a.s., 2015, str. 15

Upřednostnění platnosti právního jednání dle ustanovení v § 574 občanského zákoníku vychází z toho, že jednající osoba právně jedná s úmyslem vyvolat svým projevem vůle zamýšlené právní následky. Pokud existují pochybnosti ohledně významu projevu vůle, měly by být vykládány tak, aby právní jednání skutečně dosáhlo zamýšlených právních následků.¹¹³

Jako hlavní důvod neplatnosti právního jednání se považuje rozpor s dobrými mravy, nebo se zákonem, avšak pouze za předpokladu, že smysl a účel zákona vyžaduje neplatnost právního jednání. Neplatnost právního jednání nastane pouze tehdy, pokud je s tímto smyslem a účelem zákona v souladu. Důvodem neplatnosti je i situace, kdy plnění, které je předmětem právního jednání, je objektivně nemožné.¹¹⁴

Neplatnost právního jednání může také spočívat v osobě jednajícího - jednání osoby, která k němu nebyla způsobilá, buď z důvodu nezletilosti nebo omezení svéprávnosti. Stejně tak je neplatné jednání osoby, která není omezena ve své svéprávnosti, ale v daném případě jednala v duševní poruše, která její schopnost právně jednat vylučovala.¹¹⁵

Právní jednání může být také neplatné, pokud nebylo provedeno v požadované formě stanovené zákonem, nebo dohodnuté mezi stranami. Nicméně strany mohou tuto vadu napravit tím, že provedou jednání znovu v požadované formě. Jestliže požadovaná forma vyplývá pouze z dohody mezi stranami, nedostatek formy lze namítat pouze do doby, než bude vykonáno plnění dle neplatné smlouvy.¹¹⁶

Neplatné je jednání, kdy osoba koná v omylu, ať už se tento omyl týká obsahu smlouvy, protistrany nebo jiných podobných aspektů. Pokud se omyl týká pouze vedlejší okolnosti, zůstává jednání platné, ale osoba, která byla v omyl uvedena, má právo na odpovídající náhradu od osoby, která omyl způsobila. Avšak pokud byl omyl jednající osoby vyvolán lstí, je jednání vždy neplatné, i když

¹¹³ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník 1. Obecná část. Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014, str. 2057

¹¹⁴ NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník. Principy a základní pojmy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014, str. 130-131

¹¹⁵ Tamtéž, str. 131

¹¹⁶ Tamtéž

se týká pouze vedlejší okolnosti.¹¹⁷ Neplatnost z důvodu omylu nelze uplatnit, jestliže omyl byl způsoben třetí osobou, která nebyla účastníkem daného právního vztahu. Toto pravidlo však neplatí v situaci, kdy druhý účastník právního vztahu měl na činu třetí osoby účast, nebo věděl nebo vědět musel, že byl omyl vyvolán. V takové situaci je také tento účastník totiž považován za původce omylu.¹¹⁸

Chyby v psaní nebo v počtech nezneplatňují právní jednání, pokud je jeho význam jasný. Tyto chyby často vznikají neopatrností nebo spěchem, což může způsobit přepsání, překlepy nebo nesprávně vyplněné formuláře. Strany jsou si obvykle vědomy těchto chyb a rozumí obsahu právního jednání bez dalšího objasňování. Mají možnost tyto chyby opravit a tak je zhojit.¹¹⁹

Právní jednání může být částečně neplatné. Pokud se důvod neplatnosti vztahuje pouze na část právního jednání, která může být od ostatního obsahu oddělena, zůstává zbývající část platná. Avšak je nutné, aby byl splněn další předpoklad, a to že by k právnímu jednání došlo i bez této neplatné části, pokud by strana neplatnost rozpoznala včas. Je tedy důležité posoudit, jaký význam má pro strany právě ta neplatná část, a zda by k právnímu jednání došlo i bez ní. Při posouzení takových případů je nezbytné brát v úvahu konkrétní okolnosti každého jednotlivého případu.¹²⁰

V případě neplatnosti právního jednání je důležité rozlišit, zda je neplatné absolutně nebo relativně. Neplatná jednání by proto mělo být možno beze zbytku rozdělit na jednání neplatná absolutně na straně jedné, a neplatná relativně na straně druhé. Ideálně by takový postup zahrnoval stanovení kritérií v občanském zákoníku, na základě nichž by bylo možné určit absolutní neplatnost, a vše ostatní by zkrátka byla neplatnost relativní. Nicméně občanský zákoník uvádí kritéria jak pro absolutní, tak i pro relativní neplatnost.¹²¹

¹¹⁷ NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník. Principy a základní pojmy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014, str. 131

¹¹⁸ Tamtéž

¹¹⁹ ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Svazek I. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 1434

¹²⁰ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník 1. Obecná část. Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014, str. 2061-2062

¹²¹ LAVICKÝ, P., POLIŠENSKÁ, P. *Judikatura k rekonstrukci. Právní jednání*. Praha: Wolter Kluwer, a.s., 2015, str. 16

6.3 Absolutně a relativně neplatné právní jednání

Občanský zákoník rozlišuje mezi neplatností absolutní a relativní. Rozhodujícím faktorem je, zda je neplatnost právního jednání stanovena ve prospěch veřejného zájmu, tj. zájmu všech nebo celé společnosti, nebo alespoň ve prospěch širšího okruhu osob, nikoli jednotlivě určených, nebo zda je určena k ochraně zájmu určité osoby. V prvním případě se jedná o absolutní neplatnost, ve druhém případě jde o relativní neplatnost.¹²²

Absolutní neplatnost znamená, že právní jednání není vůbec bráno v potaz, jakoby nebylo učiněno. Jednání, které je absolutně neplatné, tedy nezpůsobuje žádné právní následky, i když se jeho neplatnosti nikdo nedovolá. Absolutní neplatnost působí přímo ze zákona (*ex lege*) a od samého počátku (*ex tunc*). To znamená, že subjektivní práva a povinnosti spojené s takovým jednáním vůbec nevzniknou a soudní rozhodnutí o jeho neplatnosti není nutné, i když k němu přihlíží z úřední povinnosti (*ex officio*).¹²³

Za relativní neplatnost právního jednání považujeme takové jednání, které trpí vadou, ale hledíme na něj jako na platné, dokud není jeho neplatnost námitkou uplatněna u soudu, který ji následně za neplatný neprohlásí. Toto soud totiž nečinní z úřední povinnosti. Námitku neplatnosti může vznést pouze ten, koho se neplatnost dotýká. Jakmile soud prohlásí právní jednání za neplatné, je toto jednání neplatné od samého počátku (*ex tunc*).¹²⁴

Absolutně neplatné je právní jednání, které je očividně v rozporu s dobrými mravy nebo které odporuje zákonu a současně zjevně narušuje veřejný pořádek (např. prodej neschválených léků, které mohou být zdravotně závadné; řadí se sem i právní jednání osob, které k němu nejsou způsobilé), nebo jež zavazuje k plnění od počátku nemožnému (§ 580 OZ). Ostatní případy neplatnosti bude nutno považovat za neplatné relativně, což vyplývá z výkladového pravidla, že

¹²² DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 188

¹²³ KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanské právo. Souhrnný výklad*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. 633 s., str. 105

¹²⁴ HURDÍK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk. Str.171

jednání je spíše platné, než neplatné, tedy že relativní neplatnost má přednost před tou absolutní.¹²⁵

Dobré mravy zahrnují soubor společenských, kulturních a morálních pravidel, které se vyvinuly v průběhu historie, prokázaly určitou stabilitu, odrážejí hlavní historické tendence, jsou sdíleny významnou částí společnosti a mají charakter základních norem. I přesto, že porušení dobrých mravů může vést k neplatnosti právního jednání, může být taková neplatnost i pouze relativní. Aby bylo jednání neplatné absolutně, musí být zcela zjevně v rozporu s dobrými mravy. Termín „zjevný rozpor“ zde znamená výrazný, závažný, zřetelně hrubý a intenzivní nesoulad s dobrými mravy.¹²⁶

Pokud se jedná o rozpor se zákonem, je nutné posoudit, zda dané právní ustanovení bylo vytvořeno s cílem chránit veřejný pořádek a zda je tedy nezbytné trvat na jeho dodržování ve společném zájmu nebo prospěchu. Dále je důležité zhodnotit, zda smysl a účel porušeného zákonného ustanovení vyžaduje, aby takové právní jednání bylo neplatné. Pokud ne, právní jednání zůstává platným, i když odporuje zákonu. Naopak, pokud smysl a účel zákona vyžadují, aby právní jednání v rozporu se zákonem bylo neplatné, ačkoliv dané ustanovení nebylo vytvořeno za účelem ochrany veřejného pořádku a toto jednání zjevně veřejný pořádek neohrožuje, pak se jedná o relativně neplatné právní jednání. Pokud by jednání odporující zákonu veřejný pořádek narušovalo, bude absolutně neplatné.¹²⁷

Jestliže právní jednání zavazuje k plnění, které je od samého počátku nemožné (což se nazývá počáteční nemožnost, na rozdíl od následné nemožnosti, která může vzniknout, když není možné splnit závazek, což vede k zániku závazků), pak je to vždy důvodem absolutní neplatnosti takového

¹²⁵ LAVICKÝ, P., POLIŠENSKÁ, P. *Judikatura k rekonstrukci. Právní jednání*. Praha: Wolter Kluwer, a.s., 2015, str. 17

¹²⁶ KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanské právo. Souhrnný výklad*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. 633 s., str. 105-106

¹²⁷ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 190-191

právního jednání. Nemožnost plnění může být právního i faktického charakteru, v obou případech má uvedený negativní dopad.¹²⁸

Nedostatek svéprávnosti způsobuje absolutní neplatnost, jestliže nezletilý jedná sám místo svého zákonného zástupce, pokud zákon neupravuje jinak. Zde je však potřeba vždy přihlížet k zájmu nezletilého. Právní jednání nezletilého v případě, kdy měl jednat zákonný zástupce, může být i relativně neplatné, pokud zájem nezletilého není zcela zásadní. Dodatečné schválení jednání nezletilého není možné, na rozdíl od opatrovance. Závada v jednání opatrovance (osoby omezené na svéprávnosti, které byl ustanoven opatrovník), způsobuje relativní neplatnost jednání. Bude záležet na tom, zda ten, na jehož ochranu je takový důvod neplatnosti stanoven, se neplatnosti dovolá. Dovolat se neplatnosti lze jen tehdy, působí-li opatrovanci následky jeho vlastního jednání jemu samému újmu. Avšak je možné uvažovat o dodatečném schválení.¹²⁹

Pod relativní neplatnost spadají i právní jednání učiněná pod hrozbou násilí, a to z toho důvodu, že osobu lze donutit i k tomu, aby jednala k svému prospěchu. Záležití pouze na donucené osobě, zda se bude dovolávat neplatnosti právního jednání, nebo nebude. Kdo uskutečnil hrozbu nebo užil lsti, bude čelit sankci, jelikož taková osoba musí nahradit újmu, kterou takovou hrozbou nebo lstí způsobil.¹³⁰

Neplatnost právního jednání může nastat, když není dodržena požadovaná forma, ať už je tato forma stanovena zákonem nebo dohodou stran. Rozlišení mezi absolutní a relativní neplatností závisí na konkrétní situaci a důsledcích nedodržení zákonné formy. Jestliže nedodržení zákonné formy znemožní plnění právního jednání, bude se jednat o právní jednání absolutně neplatné. Pokud je forma určena k ochraně účastníků jednání, půjde relativní neplatnost právního jednání.¹³¹

¹²⁸ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 191

¹²⁹ Tamtéž

¹³⁰ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, str. 261

¹³¹ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník 1. Obecná část. Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014, str. 2097-2098

Konečně může neplatnost právního jednání způsobit jednání v omylu, který se může být podstatný nebo nepodstatný. Pokud se omyl promítl do posuzování rozhodujících okolností právního jednání, bude se jednat o podstatný omyl, který způsobí absolutní neplatnost právního jednání. Je zde podmínka, že subjekt právního jednání musí být do omylu uveden druhou stranou.¹³²

Nepodstatný omyl se vztahuje na vedlejší okolnosti právního jednání, tedy na takové okolnosti, které ani strany právního jednání za rozhodující nepovažují. Právní jednání s takovou vadou není neplatné, ale osoba, která byla v omylu, má právo na přiměřenou náhradu od osoby, která omyl způsobila. Rozsah této náhrady se posuzuje individuálně v závislosti na konkrétních okolnostech každého případu.¹³³

Jinak je to za situace, ve které byl omyl vyvolán lživě. O lži hovoříme jako o zvlášť nepřípustném jednání, a v takovém případě bude právní jednání postiženo absolutní neplatností, ať se omyl týkal podstatné nebo nepodstatné okolnosti právního jednání.¹³⁴

6.4 Relativní neúčinnost právního jednání

Relativní neúčinnost (dříve odporovatelnost) je institut, který má specifickou povahu. Umožňuje věřiteli úspěšně zabránit negativním důsledkům právních jednání dlužníka ve prospěch třetích stran a zároveň chránit své vlastní zájmy. Relativní neúčinnost znamená, že i když jsou právní jednání dlužníka obecně účinná a mají právní následky, nebudou mít následky vůči věřiteli, pokud věřitel vznesením odporu úspěšně uplatní svá práva.¹³⁵

Institut relativní neúčinnosti dává věřiteli právo žádat soud, aby rozhodl, že právní jednání dlužníka vůči němu nemá žádné právní důsledky. Toto právo věřiteli vzniká, když dlužník právně jedná tak, že tím zkracuje věřitelovu možnost

¹³² ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek I. 1. vyd.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, str. 1467-1468

¹³³ Tamtéž, str. 1470-1472

¹³⁴ Tamtéž, str. 1472

¹³⁵ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 198

uspokojit svou pohledávku z majetku dlužníka.¹³⁶ Relativní neúčinnost je směřována i k tomu, aby dlužníka přiměla se takovému úmyslnému jednání zcela vyhnout.¹³⁷

Právní neúčinnost jednání dlužníka je stanovena soudním rozhodnutím na základě žaloby, kterou věřitel podal proti tomuto jednání dlužníka. Tento typ žaloby se nazývá odpůrcí žaloba, která je ustanovena v § 589 občanského zákoníku. Tato neúčinnost vstupuje v platnost, jakmile rozhodnutí soudu nabude právní moci.¹³⁸ Poté má věřitel možnost vymáhat svou pohledávku prostřednictvím exekučního řízení přímo na věci, která byla předmětem neúčinného právního jednání. Tímto způsobem může dosáhnout uspokojení své pohledávky, jako by tyto věci byly vlastnictvím dlužníka, pokud by nedošlo k tomuto zkracujícímu právnímu jednání. Exekuční řízení však bude směřováno proti osobě, která tyto věci získala do vlastnictví prostřednictvím neúčinného právního jednání.¹³⁹

Např. v případě, že dlužník převedl svůj pozemek s domem na svou dceru a věřitel dosáhl relativní neúčinnosti tohoto převodu, může na základě exekučního titulu, který má proti dlužníkovi (tedy otci), provést exekuci prodejem uvedeného pozemku. Věřitel přitom vede exekuci proti osobě, proti které dosáhl relativní neúčinnosti, tedy proti dceři.¹⁴⁰

Případy, kdy dlužník úmyslně zkracuje věřitele v rámci úplatných právních jednání, se upravují v § 590 občanského zákoníku. Dlužníkův úmysl, byť i nepřímý, tedy musí být zaměřen na zkrácení věřitele. Jeho úmysl nelze usuzovat jen z charakteru smlouvy, ale musí vyplývat také z jeho vlastností a z důvodů k jeho jednání.¹⁴¹

¹³⁶ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 198

¹³⁷ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: komentář.* Svazek I. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, str. 1491

¹³⁸ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. Str. 198

¹³⁹ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník 1. Obecná část. Komentář.* 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014, str. 2140

¹⁴⁰ KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanské právo. Souhrnný výklad.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. 633 s., str. 108

¹⁴¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: komentář.* Svazek I. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, str. 1500-1501

Věřitel má také možnost bránit se následkům bezúplatného jednání dlužníka, které proběhlo během posledních dvou let. U bezúplatného jednání není nutné dokazovat úmysl dlužníka zkrátit věřitele. Neúčinností bezúplatného jednání se zabývá ustanovení § 591 občanského zákoníku.¹⁴²

K neúčinnosti bezúplatného právního jednání existují výjimky, a to v těchto případech:

- a) Plnění povinností uložené zákonem
- b) Obvyklé příležitostné dary
- c) Věnování učiněné v přiměřené výši na veřejně prospěšný účel
- d) Plnění, kterým bylo vyhověno mravnímu závazku nebo ohledům slušnosti

Bude nezbytné individuálně posuzovat každý konkrétní případ vzhledem k tomu, že ne všechny situace, které osoby budou chtít zahrnout do těchto výjimek, budou jednoznačné. Zvláštní pozornost bude věnována poměrům dlužníka, který jednal podle těchto výjimek.¹⁴³

Věřitel může podobně jako v případě neúčinnosti jednání dlužníka uplatnit i neúčinnost opomenutí dlužníka. Tato neúčinnost nastává, pokud opomenutí dlužníka vedlo k úbytku jeho majetkových práv nebo k vzniku, zachování či zajištění majetkových práv jiné osoby vůči dlužníkovi, například v případě uznání dluhu nebo zřízení zástavního práva. Věřitel může také namítat neúčinnost v případě, že dlužník odmítne dědictví, pokud není dědictví předlužené.¹⁴⁴

Už víme, že věřitel má možnost dovolat se neplatnosti dlužnických jednání, která zkracují jeho vykonatelnou pohledávku. Nicméně vykonatelnou se pohledávka věřitele stane až přiznáním exekučního titulu, a to nejčastěji pravomocným soudním rozhodnutím. Existují situace, kdy věřitel má svou pohledávku, ale ještě není vykonatelná. Pokud dlužník učiní jednání, kterým

¹⁴² ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Svazek I. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, str. 1500-1501

¹⁴³ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník 1. Obecná část. Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014, str. 2144-2145

¹⁴⁴ NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník. Principy a základní pojmy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014, str. 132

zkrátí věřitele, ten se může obávat, že do doby, než jeho pohledávka získá vykonatelnost, uplyne lhůta, ve které by se mohl domáhat neplatnosti dlužníkovra jednání. V takovém případě může věřitel vyhradit právo dovolat se neplatnosti dlužníkovra jednání. Tuto výhradu však musí oznámit tomu, koho se týká, prostřednictvím notáře, exekutora nebo soudu. V takovém případě věřiteli do doby, než se jeho pohledávka stane vykonatelnou, neběží lhůta pro dovolání se neúčinnosti dlužníkovra jednání.¹⁴⁵

¹⁴⁵ NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník. Principy a základní pojmy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014, str. 132-133

Závěr

Právní jednání představují klíčový nástroj pro zakládání právních vztahů mezi subjekty a jsou nedílnou součástí jak právního systému, tak každodenního života lidí. Jejich rozlišení na jednostranná a dvoustranná umožňuje podrobnější analýzu povahy právních vztahů a závazků. Jednostranná právní jednání, jako je například závěť či odstoupení od smlouvy, jsou projevem vůle jedné strany a mohou mít významné právní důsledky. Dvoustranná právní jednání, zahrnující smlouvy, odrážejí složitější interakce mezi stranami, kde vzájemná práva a povinnosti hrají rozhodující roli.

Rozlišení mezi synallagmatickými a asynallagmatickými smlouvami ukazuje, že smluvní vztahy mohou být značně variabilní. Zatímco synallagmatické smlouvy představují situace, kde jsou práva a povinnosti vzájemně propojeny a rovnocenné, asynallagmatické smlouvy nabývají na složitosti, protože práva a povinnosti jedné strany nejsou přímo závislá na právech a povinnostech druhé strany.

Při uzavírání právních jednání je nezbytné dbát na dodržení formálních požadavků a zákonných ustanovení, aby byla zajištěna právní jistota a zamezeny potenciální právní spory. Nový občanský zákoník klade důraz na autonomii vůle a umožňuje určitou flexibilitu ve volbě formy právního jednání. Je však důležité si uvědomit, že nedodržení zákonných formálních požadavků může vést k neplatnosti právního jednání. Taktéž je nutné, aby právní jednání byla srozumitelná a konzistentní, což usnadní interpretaci a aplikaci právních norem v praxi.

Občanský zákoník dále preferuje spíše platnost než neplatnost právního jednání a v některých případech umožňuje zhojení vad, které způsobují neplatnost právního jednání. Tento přístup může být v souladu s principem zachování právní jistoty, ale může vyvolávat otázky ohledně své účinnosti v praxi.

Zarazil mě přístup k právnímu jednání učiněnému pod hrozbou násilí. Zatímco dříve bylo takové jednání absolutně neplatné, nová úprava občanského zákoníku připouští jeho relativní neplatnost, což může mít důsledky jak pro soudní

procesy, tak pro postavení osob, které byly donuceny k právnímu jednání. Z mého pohledu nesmí být nikdy nikdo k ničemu nucen násilím, ať je to pro jeho dobro, nebo ne. Zde bych vždy usuzoval absolutní neplatnost takového jednání, samozřejmě s připojením řádné sankce.

Závěrem bych chtěl shrnout, že téma právního jednání je klíčové pro porozumění fungování právního systému a jeho aplikaci v každodenním životě. Správné porozumění právnímu jednání umožňuje jednotlivcům, podnikům i státu uzavírat smlouvy, provádět právní úkony a řešit právní spory s jasností a spravedlností. Zároveň je důležité zdůraznit, že správně provedené právní jednání přispívá k ochraně práv jednotlivců a zajištění právní jistoty.

Osobně vnímám právní jednání jako vlak, a právo jako koleje, po kterých tento vlak jede. Tyto koleje se poté táhnou prostorem, které vnímám jako právní prostředí. Vlak nemůže z těchto kolejí sjet, musí se držet pouze jejich stopy. Když si však každý cestující zvolí správný vlak a správnou trasu, a dodrží veškerá pravidla pro přepravu, vždy by měl dojet tam, kam potřebuje.

Seznam použité literatury a zdrojů

Monografie

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 432 s. ISBN 978-80-7478-325-8

ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář. 1 svazek.* 1. vyd. Praha: Linde, 2008, 1391 s. ISBN 978-80-7201-687-7

ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého, Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2

HURDÍK, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva.* 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, 302 s. ISBN 978-80-7380-718-4

JEHLIČKA, O., ŠVESTKA, J., ŠKÁROVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002, 1173 s. ISBN 80-7179-662-X

KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanské právo. Souhrnný výklad.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2023, 633 s. ISBN 978-80-7380-930-0

KMENT, Vojtěch. *Elektronické právní jednání: Analýza s důrazem na využití elektronického podpisu podle práva EU, České republiky a Německa.* Praha: Wolters Kluwer, 2018, 460 s. ISBN 978-80-7552-814-8

LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník 1. Obecná část. Komentář.* 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2014, 2400 s. ISBN 978-80-7400-529-9

LAVICKÝ, P., POLIŠENSKÁ, P. *Judikatura k rekodifikaci. Právní jednání.* Praha: Wolter Kluwer, a.s., 2015, 476 s. ISBN 978-80-7478-821-5

NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník. Principy a základní pojmy.* 1. vyd. Praha: Grada, 2014, 144 s. ISBN 978-80-247-5163-4

RONOVSKÁ, K., DOBROVOLNÁ E. a LAVICKÝ, P. *Úvod do soukromého práva: obecná část.* 2. vyd. Brno: Česká společnost pro civilní právo procesní, 2018, 87 s. ISBN 978-80-88248-02-6.

ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek 1.* 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 1736 s. ISBN 978-80-7478-370-8

ZUKLÍNOVÁ, M., *Právní jednání podle občanského zákoníku č. 89/2012 Sb.: komentář, srovnání se zahraničím a vybraná platná judikatura.* 2. vyd. Praha: Linde Praha, 2013, 189 s. ISBN 978-80-7201-918-2

Judikatura

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 18. března 1932, sp. zn. Rv I 2217/30

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 2. března 1954, sp. zn. Cz 514/53

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.01.2006, sp. zn. 33 Odo 753/2004

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. června 2007, sp. zn. 30 Cdo
2621/2006